

Fjármálastöðugleikanefnd Seðlabanka Íslands

Fundargerð fjármálastöðugleikanefndar Seðlabanka Íslands

Fundur 6.-7. desember 2021 (11. fundur)

Birt: 14. janúar 2022

Lög um Seðlabanka Íslands kveða á um að ákvarðanir um beitingu stjórnækja bankans varðandi fjármálastöðugleika séu teknar af fjármálastöðugleikanefnd. „Opinberlega skal birta ákvarðanir fjármálastöðugleikanefndar um beitingu stjórnækja á sviði fjármálastöðugleika og gera grein fyrir forsendum þeirra og mati á ástandi, svo og birta fundargerðir þess efnis, nema ef ætla má að opinber birting geti haft neikvæð áhrif á fjármálastöðugleika.“ Fjármálastöðugleikanefnd hefur ákveðið að birta fundargerðir af fundum sínum að jafnaði innan fjögurra vikna.

Á fundi nefndarinnar 6.-7. desember 2021 var rætt um stöðu og horfur fyrir fjármálastöðugleika, stöðu efnahagsmála, þróun á innlendum fjármálamörkuðum, stöðu og áhættu í fjármálakerfinu og í rekstri fjármálafyrirtækja, fasteignamarkaðinn, fjármálasveifluna, fjármálainniði, fjármálasamsteypur, fyrirhugaðar breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki og MREL-stefnu. Fyrir fundinn fékk nefndin upplýsingar um stöðu og þróun frá fundi nefndarinnar í lok september.

Fjármálastöðugleikanefnd samþykkti á fundinum MREL-stefnu Seðlabankans. Nefndin ákvað að halda sveiflujöfnunaraukanum óbreyttum en samkvæmt ákvörðun nefndarinnar í september sl. mun hann hækka úr 0% í 2% í lok september árið 2022. Nefndin samþykkti að leggja til við Seðlabankann að hann opnaði lausafjarglugga þar sem veitt yrðu skammtímalán gegn veði ef fjármálafyrirtæki skorti laust fé. Samhliða því yrði tímabundna veðlánarammanum sem opnaður var í apríl 2020 vegna farsóttarinnar lokað.

Greining á fjármálastöðugleika

Það var mat nefndarinnar að staða fjármálastöðugleika væri almennt góð en óvissa vegna faraldursins væri þó enn til staðar. Eiginfjár- og lausafjárstaða stóru bankanna þriggja væri vel yfir lögbundnum mörkum, aðgangur þeirra að fjármögnun væri greiður og viðnámsþróttur þeirra væri því mikill. Kröftugur efnahagsbati hafði á síðustu mánuðum stutt við heimili og fyrirtæki. Eignaverð, einkum hlutabréfa- og fasteignaverð, hafði hækkað verulega og nefndin

taldi því að kerfisáhætta hefði áfram vaxið, sérstaklega vegna skuldavaxtar heimila samhliða hækkandi íbúðaverði. Til að bregðast við stöðunni hafði aðhald peninga- og þjóðhagsvarúðarstefnunnar verið hert nokkuð á síðustu mánuðum.

Hagvöxtur hafði verið um 4% það sem af var ári og var það í takt við nóvemberspá Seðlabankans fyrir árið í heild. Talið er að hagvöxtur sæki enn frekar í sig veðrið á næsta ári og verði rúm 5% samkvæmt spá Seðlabankans frá því í nóvember. Munar þar mestu um fjölgun ferðamanna og aukinn loðnukvóta. Verulegur bati væri á vinnumarkaði, atvinnuleysi hefði hjaðnað, lausum störfum haldið áfram að fjölga hratt og vaxandi skortur væri á vinnuafli. Verðbólgan hafði hins vegar aukist, drifin áfram af miklum verðhækkunum erlendis og af innlendum kostnaðarþrýstingi. Langtímaverðbólguvæntingar höfðu einnig hækkað á suma mælikvarða.

Staða stóru viðskiptabankanna þriggja er að mati nefndarinnar áfram sterk. Þeir skiluðu rúmlega 60 ma.kr. hagnaði á fyrstu 9 mánuðum ársins og nam arðsemi eiginfjár 12,5%. Eiginfjárstaða þeirra hefur styrkst það sem af er ári og aðgengi þeirra að fjármögnun virðist greitt. Innlán í bönkunum hafa aukist verulega eða um nærri 10% á fyrstu 9 mánuðum ársins. Þrátt fyrir nokkurn útlánavöxt var lausafjárstaða þeirra sterk og nam um 290 ma.kr. umfram kröfur í lok október. Vaxtaálag á erlendar útgáfur bankanna hafði á móti hækkað á síðustu vikum í takt við þróun á erlendum mörkuðum. Nefndin taldi mikilvægt að fylgast með þróun þess.

Þróun vanskila í bankakerfinu hafði lítið breyst frá síðasta fundi nefndarinnar í september. Vanskilahlutföll heimila höfðu áfram lækkað en lítil breyting hafði orðið hjá fyrirtækjum. Hlutfall fyrirtækjalána í frýstingu var 15,1% í lok september. Hlutfallið var hærra í þjónustugeiranum þar sem um 40% lána voru í frýstingu. Í mörgum tilvikum var um að ræða stönduga lántakendur sem ættu með auknu tekjuflæði samhliða auknum umsvifum í ferðaþjónustunni að geta staðið við skuldbindingar sínar. Gjaldþrot fyrirtækja voru enn fá. Áframhaldandi lækkun hefði orðið á virðisrýrnunarsjóði bankanna sem skýrðist m.a. af bjartsýnni efnahagsspám en áður. Að mati nefndarinnar hefur áfram dregið úr óvissu um útlánagæði bankanna, þrátt fyrir að áhrif farsóttarinnar séu enn til staðar.

Skuldavöxtur heimila var áfram talsverður og mældist 11,2% nafnvöxtur á milli ára í lok september en hafði verið 7,8% á sama tíma árið 2020. Vísbendingar voru um að hægja myndi á skuldavexti á næstu mánuðum. Hagstæð vaxtakjör drífa enn eftirspurn eftir nýjum fasteignalánum en dregið hefur úr endurfjármögnun eldri lána.

Í lok september höfðu skuldir fyrirtækja dregist saman um 5,5% að raunvirði á síðustu 12 mánuðum. Leiðrétt fyrir gengis- og verðlagsáhrifum mældist 0,1% vöxtur á skuldum fyrirtækja. Nýjar lánveitingar til fyrirtækja höfðu aukist lítillega á síðustu mánuðum en eftirspurn fyrirtækja eftir lánsfé virtist þó enn vera takmörkuð. Borið hafði á auknum tilfærslum fyrirtækjalána frá bankakerfinu til annarra lánveitenda en umfangið var þó enn lítið. Nefndin taldi mikilvægt að vakta þessa tilfærslu sérstaklega.

Nefndin fór gaumgæfilega yfir stöðuna á fasteignamarkaði og þróun nýrra fasteignalána til heimila. Hækkunartaktur vísitölu íbúðaverðs á höfuðborgarsvæðinu hafði enn aukist og nam árshækkunin 12,1% að raunvirði í lok október (17,1% að nafnvirði). Áfram var árshækkunin á sérbyli meiri en á fjölbyli. Frávik húsnæðisverðs frá undirliggjandi efnahagslegum þáttum eins og byggingarkostnaði og launaþróun hafði aukist enn frekar. Velta á markaðnum hafði verið nálægt meðaltali síðustu ára eftir að dregið hafði verulega úr henni á síðustu mánuðum. Kaupsamningum hafði fækkað um þriðjung á milli ára í september og október. Meðalsölutími

Íbúða á höfuðborgarsvæðinu var nálægt sögulegu lágmarki og hærra hlutfall eigna, einkum í fjölbýli, seldist yfir ásettu verði en áður. Veruleg fækkun eigna í sölu benti til framboðsskorts og óljóst hvenær jafnvægi næðist á markaðnum. Vísbendingar voru um að meðaltal veðsetningar- og greiðslubyrðarhlutfalls fyrstu kaupenda hefði hækkað.

Miklar verðhækkningar höfðu verið á fasteignamarkaði í nágrenni höfuðborgarsvæðisins samhliða hækkunum á höfuðborgarsvæðinu. Breytingar á meðalfermetraverði bentu til þess að verð hafi hækkað um allt að 40% á milli ára á sumum svæðum. Samdráttur hafði verið í fjölda þinglýstra samninga víðast hvar á þriðja ársfjórðungi, nema í Árborg.

Úrvalsvísitala Kauphallarinnar, OMXI10, hafði nánast staðið í stað frá fundi nefndarinnar í lok september. Frávik hlutabréfaverðs frá langtímaleitni hafði heldur minnkað og var 19% yfir langtímaleitni. Titringskur hafði þó verið á hlutabréfamörkuðum erlendis síðustu dagana fyrir fundinn vegna aukinnar útbreiðslu ómíkrón-afbrigðis kórónuveirunnar. Ávöxtunarkrafa óverðtryggðra ríkisbréfa hafði hækkað á milli funda nefndarinnar, einkum á styttri endanum. Kröfur verðtryggðra bréfa höfðu lítið breyst og verðbólguálagið því aukist, einkum til skemmri tíma.

Gengi krónunnar hafði lítið breyst frá fundi nefndarinnar í lok september og velta á millibankamarkaði með gjaldeyri dregist saman. Viðskipti Seðlabankans á markaðnum höfðu verið óveruleg á tímabilinu. Framvirk staða í afleiðusamningum hjá bönkunum hafði þó aukist nokkuð á síðustu mánuðum og fjöldi mótaðila í slíkum samningum nær tvöfaldast.

Fjármálasveiflan var metin stígandi frá fundi nefndarinnar í lok september sem var talin vísbending um aukna sveiflutengda kerfisáhættu. Töluleg framsetning fjármálasveiflunnar var þó nálægt langtímameðaltali. Samsettur áhættuvísir fyrir sveiflutengda kerfisáhættu (d-SRI) var einnig nálægt langtímameðaltali eftir samfellda hækkun frá upphafi faraldursins.

Fjármálainnviðir

Á grunni upplýsinga úr nýja millibankakerfi Seðlabankans hefur bankinn unnið að þróun áhættuvísa fyrir fjármálainnviði. Nýja millibankakerfið gerir Seðlabankann betur í stakk búinn til að sinna hlutverki sínu við yfirsýn og áhættumat á sviði fjármálainnviða. Nefndarmenn voru sammála um að áhættuvísarnir myndu nýtast við að meta mögulega veikleika og rekstrarhnökra í innlendri greiðslumiðlun.

Nefndin fékk kynningu á fyrirhugaðri endurskipulagningu á starfsemi Reiknistofu bankanna hf. (RB). Greiðsluveitan ehf., sem er í eigu Seðlabankans, mun verða hluthafi í RB og selja ARK-kerfið og SWIFT-þjónustuna til RB. Fulltrúi Seðlabankans mun taka við stjórnarformennsku í RB.

Nefndarmenn voru sammála um mikilvægi þess að samhliða breytingunum yrði reynt í hvívetna að auka hagkvæmni í greiðslumiðlun, tryggja rekstraröryggi og innleiða sem fyrst íslenska óháða smágreiðslulausn sem meðal annars gæti þjónað sem varaleið komi til rekstrarstöðvunar á öðrum leiðum. Seðlabankinn mun koma á fót vettvangi fyrir framtíðarstefnumótun um fjármálainnviði hér á landi, svokölluðum framtíðarvettvangi. Seðlabankinn mun jafnframt hafa yfirumsjón með starfi greiðsluráðs og reglubókarráðs. Þessir þrjú vettvangar eru mikilvægir fyrir framþróun innlendra fjármálainnviða á komandi árum.

MREL-stefna

Á fundi nefndarinnar 5. nóvember kynnti skrifstofa skilavalds drög að MREL-stefnu og nefndin samþykkti að vísa málinu til umsagnar hjá þeim bönkum sem stefnan snerti. Niðurstöður úr samráðsferlinu voru kynntar nefndarmönnum á fundinum. Samhljómur var í nefndinni um að MREL-stefnan fæli í sér mikla framför. Með henni væri gert ráð fyrir að hægt væri að endurfjármagna fjármálafyrirtæki á fallandi fæti án aðstoðar stjórnvalda og með innleiðingu hennar ætti hættan á að gjaldþrot fjármálafyrirtækis lendi á skattgreiðendum að vera hverfandi.

Að lokinni umræðu í nefndinni bar seðlabankastjóri upp MREL-stefnuna til samþykktar og var hún samþykkt samhljóða.

Lausafjárluggi og bundin innlán

Í apríl 2020 kom Seðlabankinn á fót sérstökum tímabundnum veðlánaramma fyrir fjármálafyrirtæki sem hluta af aðgerðum bankans til að bregðast við áhrifum farsóttarinnar. Þar sem viðskipti á millibankamarkaði með krónur hér á landi eru takmörkuð er talið mikilvægt að fjármálafyrirtæki geti leitað til Seðlabankans með lausafjárfyrirgreiðslu gegn veði vegna skammtímalausafjárparfar. Útfærsla á varanlegum lausafjárlugga var kynnt fyrir nefndinni. Lausafjárlugganum er ætlað að tryggja fjármálafyrirtækjum í skammtímalausafjárvanda aðgang að lausu fé. Nefndarmenn voru sammála um mikilvægi þess að fjármálafyrirtæki í lausafjárvanda geti leitað til Seðlabankans eftir slíkri fyrirgreiðslu. Hún yrði aðeins í boði fyrir fjármálafyrirtæki sem ekki ættu bundin innlán í Seðlabankanum og yrði það talið meðal forsendna fyrir slíkri fyrirgreiðslu. Samhliða opnun nýja lausafjárluggans yrði sérstaka tímabundna veðlánarammanum sem opnaður var í apríl 2020 lokað.

Að lokinni umræðu bar seðlabankastjóri upp tillögu um að Seðlabankanum yrði heimilt frá áramótum að opna lausafjárluggann fyrir fjármálafyrirtæki á grunni þeirra tillagna sem kynntar höfðu verið nefndinni. Var tillaga seðlabankastjóra samþykkt samhljóða. Seðlabankanum var falið að útfæra lausafjárluggann.

Kynnt var fyrir nefndinni að bundin innlán í Seðlabankanum yrðu gerð innleysanleg að hluta eða í heild á binditímanum gegn innlausnargjaldi. Innlausnargjaldið ætti að vera hátt svo aðeins yrði gripið til innlausnar ef brýna nauðsyn bæri til og tæki gjaldið mið af hversu langt yrði eftir af binditímanum. Nefndarmenn voru sammála þessari tillögu og forsendum hennar. Tilgangurinn með þessari breytingu væri að taka af allan vafa um að um lausafjáreignir sé að ræða í útreikningi lausafjárhlutfalls fjármálafyrirtækja. Lausafjárreglur Seðlabankans eru samhljóða afleiddri reglugerð Evrópusambandsins um laust fé lánastofnana (ESB 2015/61).¹ Í grein 30.41 í Basel-staðlinum um lausafjárhlutfall er fjallað um meðferð innstæðna í seðlabanka í útreikningi lausafjárhlutfalls en þar segir að innstæður í seðlabanka skuli teljast til lausafjáreigna að því marki sem seðlabankar heimila að á þær sé gengið í þrengingum.²

Vaxtamunarbancar (e. narrow banking)

¹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0061&from=EN>

²https://www.bis.org/basel_framework/chapter/LCR/30.htm

Nefndarmenn ræddu um kosti og galla vaxtamunarbanka (e. narrow banking) og hvort slík starfsemi samræmist meginmarkmiðum Seðlabanka Íslands sem eru að stuðla að stöðugu verðlagi, fjármálastöðugleika og traustri og öruggri fjármálastarfsemi. Viðskiptalíkan vaxtamunarbanka byggir á því að innlán viðskiptavina verði að mestu leyti lögð inn á viðskiptareikning hjá seðlabönkum. Nefndin taldi rétt að yfirfara og endurskoða þær reglur sem gilda um viðskipti og viðskiptareikninga hjá Seðlabanka Íslands með það í huga að standa vörð um lögbundin markmið Seðlabankans frá sjónarhóli fjármálastöðugleika.

Sveiflujöfnunaraukinn

Nefndarmenn voru sammála um að bankakerfið stæði traustum fótum. Arðsemi væri mikil og eigin- og lausafjárhlutföll vel yfir lögbundnum lágmarkum. Enn sem komið var hafði farsóttin haft takmörkuð áhrif á fjármálakerfið í heild og þróun útlánagæða benti til að ekki kæmi til verulegra afskrifta ef efnahagsbatinn yrði í samræmi við fyrirliggjandi efnahagsspár. Aðgerðir sem Seðlabankinn og stjórnvöld gripu til hefðu hjálpað mikið til við að takmarka áhrif farsóttarinnar á atvinnulífið.

Nefndarmenn lýstu yfir áhyggjum af litlu framboði íbúðarhúsnæðis og miklum verðhækkunum á húsnæðismarkaði. Var nefndin sammála um að áhrif þjóðhagsvarúðartækja sem nefndin hefði þegar tekið ákvörðun um að beita væru ekki að fullu komin fram en einnig taldi nefndin að virkni þeirra yrðir meiri með hærra vaxtastigi. Aukið taumhald peningastefnunnar ætti því að auka virkni þjóðhagsvarúðartækjanna.

Seðlabankastjóri bar upp tillögu um óbreyttan sveiflujöfnunarauka og var hún samþykkt samhljóða. Nefndarmenn voru sammála um að halda áfram umræðu um hvert jafnvægisgildi aukans ætti að vera til lengri tíma og samspil þess við aðra auka.

Seðlabankastjóri lagði fram fram verk- og fundaráætlun nefndarinnar fyrir næsta ár. Nefndin ræddi einnig árlega skýrslu til Alþingis. Gert var ráð fyrir að hún yrði samþykkt í skriflegri meðferð nefndarinnar eftir áramót.

Eftirfarandi nefndarmenn sátu fundinn:

Ásgeir Jónsson, seðlabankastjóri og formaður nefndarinnar

Gunnar Jakobsson, varaseðlabankastjóri fjármálastöðugleika

Rannveig Sigurðardóttir, varaseðlabankastjóri peningastefnu

Unnur Gunnarsdóttir, varaseðlabankastjóri fjármálaeftirlits

Axel Hall, utanaðkomandi nefndarmaður

Bryndís Ásbjarnardóttir, utanaðkomandi nefndarmaður

Guðmundur Kr. Tómasson, utanaðkomandi nefndarmaður

Guðrún Þorleifsdóttir, skrifstofustjóri í fjármála- og efnahagsráðuneytinu, sat fundinn með málfrelsi og tillögurétt.

Haukur C. Benediktsson, framkvæmdastjóri fjármálastöðugleikasviðs Seðlabankans, sat allan fund nefndarinnar. Þar að auki sátu nokkrir starfsmenn Seðlabankans hluta fundarins.

Eggert Þ. Þórarinsson ritaði fundargerð.